

Deveta umjetnost na policama Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku

Čuljak, Gabrijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:925901>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij informatologije

Gabrijela Čuljak

**Deveta umjetnost na policama Gradske i sveučilišne knjižnice u
Osijeku**

Završni rad

Mentor (doc.dr.sc. Boris Bosančić)

Sumentor (dr.sc. Milijana Mičunović)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij informatologije

Gabrijela Čuljak

**Deveta umjetnost na policama Gradske i sveučilišne knjižnice u
Osijeku**

Završni rad

Društvene, komunikacijske i informacijske znanosti, knjižničarstvo

Mentor (doc.dr.sc. Boris Bosančić)

Sumentor (dr.sc. Milijana Mičunović)

Osijek, 2017

Sadržaj

Sažetak	1
1. Uvod	2
2. Strip – deveta umjetnost	3
2.1 Definicija i povijest stripa	3
2.2 Kategorije i žanrovi	5
2.3 Kulturni i društveni utjecaj stripa	7
2.4 Strip u Hrvatskoj	9
3. Strip u knjižnici	13
3.1. Izgradnja, organizacija i upravljanje zbirkama	13
4. Zbirka stripova u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici u Osijeku: istraživanje	16
4.1 Cilj i svrha istraživanja	16
4.2 Metodologija	16
4.3 Rezultati.....	17
4.3.1 Odjel za odrasle	18
4.3.2 Odjel za djecu	21
4.3.3 Komparativna analiza rezultata.....	23
4.4 Rasprava	24
5. Zaključak	26
6. Literatura	28
7. Prilozi	Error! Bookmark not defined.

Sažetak

Završni rad bavit će se stripom kao devetom umjetnošću na policama Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku (GISKO). Započet će se sa definicijom i poviješću stripa koja je duga, a osim ove dvije odrednice, spomenuti će se kratko i razlika između stripa i grafičkog romana kako bi se odmah razjasnilo da se ipak radi o dva različita pojma. Za detaljniji uvid u devetu umjetnost, obradit će se bitne kategorije i žanrovi na koje se strip dijeli i koje ga, istovremeno, određuju. Nadalje, rad će se zadržati na kulturnom utjecaju stripa u društvu. Naravno, detaljno će se obraditi i povijest stripa u Hrvatskoj, budući da će naglasak biti na knjižnici koja je smještena u RH. Nakon svega navedenog u poglavlju o narodnim knjižnicama, detaljno će se opisati podjela zbirki i smještaj stripova na police. U istraživanju koje nakon toga slijedi bit će obrađen odjel za odrasle i odjel za djecu u GISKO-u. Metodologija i cilj dovest će do rezultata te će biti vidljivo da knjižnica raspolaže stripovima i da ima veliki broj žanrova. Podjela će biti definirana pomoću Lavina i Serchaya te Alicie Holston, a prilikom obrade same zaštite stripa spomenut će se 3B (engl. bags, boards i boxes) podjela koju GISKO koristi. Osim toga, saznat će se način nabave i klasificiranja. Bit će prikazana i usporedba između dva prethodno spomenuta odjela te će biti vidljivo da razlika između njih nije velika te da je jedino bitno istaknuti da su korisnici na odjelu za odrasle puno samostaljniji od korisnika dječjeg odjela. Sve to zaokružiti će analiza, rasprava te konačni zaključak navedene teme.

Ključne riječi: strip, grafički roman, deveta umjetnost, Gradska i sveučilišna knjižnica u Osijeku, zbirka stripa, korpusno istraživanje.

1. Uvod

Deveta umjetnost nerijetko je izraz koji ljudi na prvu neće prepoznati. Popratni odgovor koji sa sobom nosi riječ „strip“, razjašnjava cijelu situaciju i korisniku je predloženo o kakvoj se to umjetnosti radi. Strip je kao umjetnost prisutan od 1934. godine. U početku je dolazio kao dodatna zabava za čitatelje novina, ali ubrzo postaje neovisni medij, ili kako ga nazivaju „deveta umjetnost“. Tako je postao, bez sumnje, najmasovnija tajna 20. stoljeća¹. Priče u slikama, kako bi zvučala najjednostavnija definicija stripa, poznate su u Americi pod nazivom „comics“, u Francuskoj kao „les bandes dessinées“, a u Italiji kao „fumetti“.² No, kakvog god naziva bila, nije uopće upitno da je ova umjetnost obilježila djetinjstvo mnogih ljudi. Čovjeka tako prati preko škole do obiteljskog okruženja te kroz razne časopise i novine zabavlja široku javnost. Ono što najviše oduševljava u cijeloj priči, činjenica je da je strip spoj slike i teksta koji kod čovjeka izazivaju maštu i znak su nevjerojatne kreativnosti. U prvom redu, strip se manifestira vizualno te naposljetku slušno i opipno. Vizualni se prostor čitatelju predstavlja približavanjem, udaljavanjem i perspektivom, kao kod korištenja filmske kamere, prostor radnje prikazuje bližim ili daljim, a strip pritom poznaje i prekoračenje granice kadra, što se u filmu ne može učiniti.³ Iako čitanost stripova nakon nekog vremena postaje velika, postoji strah da popularnost ove umjetnosti opada. Bez obzira što je prožeta raznim žanrovima, ima kulturni značaj i iza sebe nosi dugu povijest, umjetnost je to koja je ipak malo slobodnija pa zahtjeva slobodno vrijeme kako bi bila čitana. Činjenica je, isto tako, da se strip dugo uopće nije smatrao knjigom u pravom smislu te riječi, ali je ipak dobio svoje mjesto na policama knjižnica. Važno je da strip tamo ima svoje mjesto upravo zbog činjenice da je tražen među čitateljima. Ponajviše zato što je nabava teška i skupa, a ako se već nabavlja jeftino na sajmovima knjiga, upitna je sama kvaliteta stripa.. Knjižnica je tako najbolje rješenje za ljubitelje stripova jer tamo uz članarinu mogu čitati i posuđivati razne žanrove. Osim toga, kod djece budi maštu te im daje uvid u bogati svijet, kako crteža, tako i samog teksta. To bi za knjižnicu značilo veći broj korisnika koji u slobodno vrijeme vole pročitati dobar strip. Vidljivo je, dakle, da je interes čitatelja i broj primjeraka ključan za opstanak devete umjetnosti na policama knjižnica.

¹ Usp. Munitić, R. Strip, deveta umjetnost. Zagreb: Udruga za popularizaciju hrvatskoga stripa Art 9, 2010., str. 4-5

² Usp. Isto

³ Gržina, Hrvoje. Semiotička analiza mediju stripa svojstvenih vizualnih elemenata u Alanu Fordu Maxa Bunkera i Magnusa. Medijske studije, 2014., str. 30

2. Strip – deveta umjetnost

Strip nikako nije zanemariva umjetnost. Međutim, nije dovoljno proučavan. Kada se radi o televiziji, filmu, tisku, radiju, činjenice su uglavnom poznate. Kao što se živjelo i još uvijek se živi u stoljeću svega što je prethodno spomenuto, isto tako, živjelo se i još uvijek se živi u stoljeću stripa. Samo je sve ostalo danas popularnije i čovjeku bliže. To je razlog da se strip mora temeljitije proučavati kako bi se približio čovjeku koji je krajnji korisnik i čitatelj.

2.1 Definicija i povijest stripa

Strip pripovijedanjem povezuje niz likova i priča. Najjednostavnija i najkorištenija definicija za njega bila bi ona da su to priče prikazane u slikama. U početku su se pojavljivali u novinama, a kasnije postaju neovisni medij, odnosno „deveta umjetnost“. Stripovi se nalaze točno na granici slikarstva i književnosti. Razlikuju se od ostalih sustava jer postoji težnja i mogućnost da svojim stvaralačkim postupkom ravnopravno obuhvate u isto vrijeme i prostornu i vremensku dimenziju događaja.⁴ Ono što je bitno naglasiti jest činjenica da se stripovi često povezuju s grafičkim romanima. Međutim, to nikako nisu dvije iste stvari. Naime, razlika je mala, ali postoji. Grafički roman nema određenu točnu dimenziju. Sloboda u veličini i broju stranica igra važnu ulogu u definiciji grafičkog romana. Broj stranica isto tako nije određen, može imati 20 stranica, a može imati i 300. To je istovremeno i njegova poveznica s klasičnim romanom. Kod stripa to nije slučaj. Ova razlika je samo tehničke prirode, sadržaj se ne mora nužno razlikovati.⁵ Stripovi datiraju iz 20. stoljeća. Bez obzira na tu činjenicu, ne treba se zavaravati. Postanak strip tako se veže uz prapočetke. Tada se pojavljuje u svom osnovnom obliku, crtežu i shematiziranoj simbolici koja ga zamjenjuje ili upotpunjuje. U početku samo crtež, kasnije cijeli niz crteža i, konačno, crtež upotpunjen simbolima koji ga pobliže objašnjavaju i daju još savršeniju sliku cijele priče. Iako alternativni oblik stripa nije takav, ovdje se spominju zapisi urezani na površini kamena, ucrtani na glinenim pločicama, ispisani na svitcima papirusa, kasnije na pergamenu, papiru i slično. Sve njih povezuje čovjekova potreba da nešto trajno zapiše. Počeci, dakle, datiraju od starih Egipćana koji su tekst na svitcima ispisivali hijeroglifima i ilustrirali raznim crtežima. Ova priča o stripovima nastavlja se i u Grčkoj, kod Asiraca pa sve do carskog Rima, Bizanta i cijelog srednjeg vijeka.⁶ Asirski su vladari tako imali tzv. „tekuće vrpce“, koje su bile reljefni prizori na njihovim spomenicima. Uprizorile su neke događaje, predaje ili rituale. Oko godine 1370. nastaje i slavna

⁴ Usp. Munitić, R. Strip, deveta umjetnost. Zagreb: Udruga za popularizaciju hrvatskoga stripa Art 9, 2010., str. 4-5

⁵ Sabin, Roger. Palgrave Studies in Comics and Graphic Novels. London: University of the Arts London, str. 24

⁶ Usp. Munitić, R. Strip, deveta umjetnost. Zagreb: Udruga za popularizaciju hrvatskoga stripa Art 9, 2010. str. 6-7

rezbarija u drvetu nazvana „daska Protatska ploča“, kod koje je najbitnije naglasiti da se na njoj prvi put pojavljuje izravna preteča poznatog stripskog „balončića“ tj. Elipse koja sadrži ispisani tekst kojeg u predstavljenom trenutku izgovara junak stripa.⁷ Isto tako, u renesansnim i kasnijim razdobljima često se koristi nizanje epizoda pojedinog događaja, čak i u slučaju jednog jedinog platna. To je vidljivo na jednom primjeru iz 1650. godine, gdje je prikazano ubojstvo plemića na slici, koja istodobno sadrži prizor zločina i kažnjavanje ubojice u prvom planu. Puno je još situacija gdje su slike rezultirale u obliku stripa, međutim, pretpovijest nije razdoblje najvećeg procvata. Naime, dvadesetih godina u slavnim „Slikovnicama iz Epinala“, Jean Charles Pellerin objavljuje serije kratkih poučnih priča u slikama.⁸ U tim istim pričama opisane su zgone iz povijesti, rata, gradskog i seoskog života ili religije, a sve to popraćeno je odgojnom i prosvjetiteljskom notom. Nadalje, godine 1842. profesor iz Ženeve, Rudolphe Topffer objavljuje svoje „Priče u slikama“, odnosno zaokružene karikature koje ismijavaju aktualne političke i građanske preokupacije. Osim njih, bitno je spomenuti i Wilhelma Buscha i Georgesa Colomba, a strip znatno obilježava i Richard Felton Outcault koji u „New York Worldu“ 1895. objavljuje „Žutog dječaka“. Upravo tada, on, uvodi prvi pravi balončić koji je buduća neodvojiva komponenta stripa „Bim i Bum“ iz 1897., a autor je Amerikanac Rudolph Dirks.⁹ Već tada prikazuje se potpuni model stripa na kakvog se danas naviklo. Godine 1905. Winsor McCay ponudio je prvo apsolutno dugo formirano djelo medija te nudi prvi pravi, raskošni umjetnički doživljaj. Radi se o „Malom Nemi u zemlji snova“.¹⁰ Sve što je prethodno navedeno utjecalo je na oblikovanje stripa. Tako je stekao svoj jezik, morfologiju i tehniku izraza, a izražava se ponajviše kroz humor i satiru. Godine 1890. Joseph Pulitzer i William Randolph Hearst počinju svoju bitku za osvajanje što većeg broja čitatelja.¹¹ „New York World“ Pulitzer želi učiniti što atraktivnijim pa nedjeljnom broju dodaje i ilustrirani dodatak, odnosno prilog kojeg će tiskati i u boji. Zatim se počinju nametati priče i slike u bojama. Godine 1895. tu je „Žuti dječak“, a Hearst priprema protuudar svojih novina u obliku „Bim i Buma“ 1897. godine. Priče u slikama tada se već počinju nazivati stripovima (engl. comics). Oni tada postaju dijelom života Amerikanaca. Stripovi se pohlepno i svakodnevno koriste. U Americi i Europi, definicija stripova bila je različita. Europa još uvijek živi u uvjerenju da se radi o fenomenu koji je namijenjen samo maloljetnima, djeci i ljudima koji su nedorasli. Na to postoji samo jedan odgovor. Woodrow Geiman godine 1969. album izdanje stripa „Mali Nemo u Zemlji snova“ popratio je izjavom „Ako vas ovaj strip zgromi i zapanji, to je zato što osjećate

⁷ Usp. Isto, str. 7-8

⁸ Usp. Isto, str. 8-9

⁹ Usp. Isto, str. 10-11

¹⁰ Usp. Isto, str. 11-12

¹¹ Usp. Isto

da se radi o apsolutnom i jedinstvenom umjetničkom djelu. Malo ima vrijednosti koje se s tim mogu usporediti, kako u službenoj povijesti umjetnosti, tako i u povijesti masovnih medija!¹²

2.2 Kategorije i žanrovi

Stripovi sa sobom nose razne podjele. Tako se mogu kategorizirati na razne načine. Bilo po likovima, žanrovima, razdobljima, dobi čitatelja i prema drugim kriterijima. Prva podjela koju je bitno spomenuti, ona je po žanrovima. Žanrovi su kompliciranija podjela jer ih svaki autor dijeli različito. Ovdje će se spomenuti podjela prema Lavinu. Naime, Lavine, kada se radi o žanrovima, stripove dijeli na:

1. Znanstvenu fantastiku, čiji stripovi se mogu filmski adaptirati, *Fantasy* stripove koji su najbogatiji i najuspješniji danas te horor strip čija je tradicionalna vrsta bila žrtva cenzure u 50ima ali se objavljuju i danas. Ove tri prve vrste usko su povezane i premda su različite, granica između njih je poprilično tanka.
2. Humor i satiru, u kojima se pronalaze djetinjasti, nevini i suvremeni stripovi. Međutim, velik dio stripova koncentrirana se na „suvremenog dvadeset-tridesetogodišnjeg ljenčinu“, jer su često te osobe čitači stripova.
3. *Cartoon* stripovi, odnosno, priče o smiješnim životinjama, kao što je recimo „Donald Duck“. Životinje kao glavni likovi proširile su se i na druge žanrove.
4. Superheroji i superheroine, mada i sam Lavine smatra da bi superheroine trebale možda imati posebnu kategoriju, ali to je zasad tako. Podžanr je tzv. *team book* u kojem se superheroji i heroine bore protiv zlikovaca zajedno.
5. Životni stripovi prikazuju na realan način životne situacije te imaju brojne alternative svog naziva. Biografski stripovi, stvarna fantastika i sl. Često se pojavljuju u obliku grafičkog romana.
6. Kriminalistički, ratni i western stripovi, rjeđe se pojavljuju od ostalih žanrova, pa se tako kriminalistički mogu vidjeti u obliku miniserija stripova, a ratni i westerni uglavnom su dio povijesti.

¹² Usp. Isto

7. Alternativni stripovi, koji su uglavnom crno-bijeli potječu iz 1960ih. Ova vrsta podrazumijeva sve od bijesa do nježnog humora, a često se povezuje i sa seksom, vulgarnošću, sirovim stavom i antisocijalnim temama.

8. Poučni i ne-fikcijski stripovi, zbog kojih su učitelji uvidjeli koliko je vrijedna za proučavanje i podučavanje sekvencijska umjetnost.¹³

Nadalje, sljedeća važna podjela je ona Davisa S. Serchaya, koji stripove dijeli prema frekvenciji izlaženja, formatu i izdanju. Ta podjela podrazumijeva:

1. *Trade paperback*, tj. zbirku originalnih brojeva stripova koji su tiskani nanovo u jednoj cjelini. Uključuju i nove stranice ili dodatne značajke, a mogu biti meko i tvrdo ukoričeni.
2. *Digests*, koji su slični prethodno spomenutom *Tradeu*, ali su manje veličine i nisu više česti kao što su nekoć bili
3. Godišnjaci, koji izlaze kao dio tekućeg niza jednom godišnje
4. Specijalna izdanja, koja su slična godišnjacima, ali ne izlaze u regularnoj bazi
5. Adaptacije i stripovi stvoreni na temelju postojećeg filma, serije, knjige i sličnog
6. Serije koje podrazumijevaju naslove što se objavljuju na regularnoj bazi, točnije mjesečno, dvomjesečno ili kvartalno
7. Ograničene serije, poznate i kao mini serije ili maksu serije, ovisno o broju nastavaka. Unaprijed je određeno koliko će brojeva od kojeg naslova izaći, minimalna duljina podrazumijeva tri broja, a maksimalna dvanaest, uz moguće iznimke
8. Ponovljena izdana, odnosno tiskanje nekog objavljenog tiska nešto kasnije. Rade se i kao *flash back* sekvence u nekom kasnijem izdanju istog stripa, a mogu biti i ograničene serije koje su odjednom izdane. Bez obzira na ponavljanje, nisu nikad iste kao original
9. *One shot*, što je naslov stripa koji se sastoji od jednog broja, a može se vezati i na radnju drugog, različitog stripa.

¹³ Usp. Lavin, Michael R. Comic books and graphic novels for libraries : what to buy // *Serials review* 24, 2. (1998) str 31-45

10. Grafički romani, odnosno priče u slikama, koje dolaze u tvrdom formatu, a mogu biti i u mekim koricama i uglavnom se odnose na priče koje su original.¹⁴

Zadnja, ali nikako manje bitna podjela, ona je od Alicie Holston, prema vremenskom razdoblju izlaženja, odnosno kronološki. Stripovi se dijele na:

1. Zlatno doba koje započinje 1938. godine pojavom Supermana, a završava 1944. godine na kraju Drugog svjetskog rata. U spomenutom dobu, najpoznatiji superheroji su Superman, Batman i Wonder Woman.
2. Atomska doba, u trajanju od 1944. do 1956. godine koje donosi ironične stripove te ih uspoređuje sa stripovima iz rata.
3. Srebrno doba, koje započinje 1956. godine, nastalo je kao produkt samoregulacije izdavačkih tvrtki stripova kao rezultat rasprave Senata o delikvencije maloljetnika sa čitanjem stripova. U ovom razdoblju dolazi do porasta superherojskih stripova i uspjeha DC i Marvela. Razdoblje završava 1972. godine.
4. Brončano doba traje od 1972. do 1986. godine. U ovom razdoblju uvode se mračniji elementi kao što je droga, čudovišta, duhovi, vampiri i demoni. Sve ovo dovodi do preporoda horor stripova.
5. Moderno doba traje sve od 1986. do danas. Drugi mu je naziv „Mračno doba“ ili „Željezno doba“, a s njim se rađaju ponovno herojski i antiherojski stripovi.¹⁵

2.3 Kulturni i društveni utjecaj stripa

Najveći kulturni i društveni utjecaj imaju, naravno, stripovi koji su najčitaniji.¹⁶ Strip je medij kroz koji različit broj ljudi može komunicirati, tako da je u skladu s tim jasno da će i njegov utjecaj na društvo biti velik. Opće je poznato da najveći utjecaj imaju američki stripovi. Osim njih veliki utjecaj ostavljaju i tzv. „Franco-Belgian“ stripovi, odnosno, stripovi namijenjeni stanovnicima Belgije i Francuske te oni japanski. Francuzi i Belgijanci imaju veliko poštovanje prema devetoj umjetnosti i oni je prvi počinju „njegovati“ na pravi način. Za Amerikance je isto

¹⁴ Usp. Serchay, David S. Comic book collectors: the serials librarians of the home // *Serials Review* 24, 1 (1998). str 57-70

¹⁵ Usp. Holston, Alicia. A librarian's guide to the history of graphic novels // *Graphic novels and comics in libraries and archives : essays on readers, research, history and cataloging* / Weiner, Robert G. Jefferson : McFarland, 2010. Str. 10-11

¹⁶ Usp. Duncan, Randy; Smith, Matthew. *The power of comics: History, Form, and Culture*. New York: Continuum., str. 85

tako bitno naglasiti da mnogi autori uopće nisu rođeni u Americi. Tu je autor „Watchmena“ Alan Moore, Jim Lee ili Dave Sim. Čak štoviše, pitanje je bi li uopće bilo industrije stripova u Americi da se Joe Shuter iz Kanade, koji je jedan od autora Supermana, nije doselio u Ameriku. Međutim, kao što je spomenuto na početku, stripovi itekako imaju kulturni i društveni utjecaj, a ima i onih koji su se u tom nešto bolje iskazali. Japanske mange dobar su primjer tog istog utjecaja. U prijevodu riječ manga znači „neodgovorna slika“. No, kroz razvoj te iste mange, vidi se da taj prijevod nikako ne odgovara. Naime, japanske mange nisu tipičan strip namijenjen jednoj skupini čitatelja. Osim dječaka, ona je namijenjena i djevojčicama te odraslim ženama. U sebi sadrži teme poput kulinarstva, povijesne drame, sporta i sl.¹⁷ Različitih je formata i slike su uglavnom crno-bijele, a ne u boji kao kod tipičnih američkih stripova. Porijeklo mangi pod utjecajem je brojnih povijesnih presedana. Naslov „Manga“ proizašao je iz djela umjetnika po imenu Katsushika Hokusai. Poznat po svojim šablonskim otiscima, Hokusai je godine 1814. objavio skup autobiartikata koji je nazvao "neodgovorne slike": manga. Tijekom sljedećeg stoljeća i pol, drugi crtani oblici pojavit će se u tisku, ali industrija stripova najbolje se održala nakon Drugog svjetskog rata. U to vrijeme, narod koji se bori da se oporavi od devastacije rata, tražio je privremeni bijeg na stranicama materijala posuđenih japanskih plaćenih knjižnica. Takozvana "crvena knjiga", jeftino proizvedena manga s crvenom tintom na koricama, postala je glavni element tih prodavača. Popularnost mange tako se proširila na još veću publiku.¹⁸ Najutjecajiji lik manga definitivno je Osamu Tezuka, koji je živio od 1928. do 1989. godine, a njegovi fanovi nazvali su ga "The God of Manga", odnosno „Bog Mangi“. Tezuka je studirao kako bi postao liječnik, ali je ipak slijedio svoj san da postane karikaturist i, na kraju, animator. Inspirirao je animirane filmove „Fleischer Studios“ i „Walt Disney“ te je uspio prenijeti istu energiju u pripovijedanju na papiru koju su maloprije spomenuti filmovi imali na televiziji. Tezuka je tako dao tematske i stilske ideje. Na primjer, njegov rani manga sadržavao je likove s velikim očima, konvenciju koju je Tezuka usvojio od Disney animiranih likova. Njegova prva mangana, „New Treasure Island“, pokazala je svoje urođeno pripovijedanje i utvrdila njegovu popularnost među čitateljima. Niz mangi tada je počeo eksperimentirati s medijima i otkrivati niz pitanja s kojima se suočavao poslijeratni Japan, uključujući uvođenje tehnologije u društvo. Tezuka je sve upoznao s ovom situacijom sa svojom „Astro Boy“ serijom, kada mali robot koji je podvrgnut atomskom napadu i kojeg je odbio njegov izumitelj, pronade ljubav i svrhu u obitelji koja ga je usvojila. Astro Boy postao je indikator japanskog stava prema tehnologiji: Roboti su bili u najboljem slučaju

¹⁷ Usp. Duncan, Randy; Smith, Matthew. The power of comics: History, Form, and Culture. New York: Continuum., 291-296

¹⁸ Usp. Prough, Jenifer. Marketing Japan: Manga as Japan's New Ambassador. Valparaiso University, str. 59-65

korisni, kao što je robotska mačka Fujiko F. Fujio iz budućnosti, Doraemon, i barem korisni alati, kao što je Go Nagaiov "super robot" Mazinger Z. Dok je popularna kultura na zapadu često protumačila robote i njihove povezane tehnologije kao prijeteće, japanski manga i anime bacili su ih kao herojske alate. Drugi izdavači, a osobito oni u Americi počeli su izdavati još više mangi. Na kraju, Marvel Comics ponovno je ispisao originalnu sagu pod svojim epskim zapisom, pomažući privući čitavu publiku manga. Ta su tržišta širom otvorena tijekom devedesetih godina kada su izdavači specijalizirani za ponovnu izradu manga uvezenih iz Japana, kao što su Viz Media i Tokyopop počeli napredovati u plasmanu i prodaji. Čitanje javnosti kod kuće rezultiralo je time da je tada manga bila spremna osvojiti i ostatak svijeta.¹⁹ Osim japanske mange, svijet su istovremeno osvojili i američki, belgijski te francuski stripovi, koji su nešto prije spomenuti. Tako je Belgija svojevrsno kraljevstvo stripova, a broji čak 700 autora. Štrumpfovi, Gaston i Tintin potječu iz Belgije, a ova država može se pohvaliti i muzejem stripa koji tamo postoji već 27 godina. Masovno osvajanje svijeta pripada i američkim stripovima. U tome svemu veliku dominaciju ima „Marvel Comics“, a radi se o seriji stripova koju obožavatelji od milja nazivaju „kuća ideja“. Međutim, razlog svojevrsnog „osvajanja scene“ ne krije se u izvornom obliku stripa.²⁰ Naime, naglasak je na ekranizaciji koja ih u zadnjih deset godina čini „blockbusterima“ pa se tako u kinima traži „koje sjedalo više“. Dobar je primjer u svakom slučaju „Deadpool“. Deadpool upravo je Marvelov junak prikazan na humorističan način. Veliki uspjeh donijela je upravo ekranizacija ovog stripa 2016. godine, koja je dobar primjer da nove tehnologije stripu na svojevrsan način mogu donijeti uspjeh. Ali, tu gubi vjerodostojnost jer nije u svom izvornom obliku.

2.4 Strip u Hrvatskoj

Prije nego što se uopće započne priča o stripu u Hrvatskoj, najbitnije je reći da je svojevrsni otac hrvatskog stripa Andrija Maurović. Radi se o zagrebačkom umjetniku koji stoji rame uz rame velikim autorima stripa.²¹ Neki od njegovih stripova koje itekako treba spomenuti su „Podzemna carica“, „Ljubavnica s Marsa“, „Trojica u mraku“, „Sedma žrtva“, „Gospodar zlatnih bregova“ te „Posljednja avantura starog mačka“. Svi ovi stripovi dokazuju koliko je zapravo Maurović bio veliki crtač stripova. Bio je sposoban stvoriti slojevite crno-bijele crteže kojima je iznova oduševljavao, a sve to činio je uz pomoć scenarista Franje Fuisa i Krešimira Kovačića. Strip u

¹⁹ Usp. Isto

²⁰ Usp. Duncan, Randy; Smith, Matthew. The power of comics: History, Form, and Culture. New York: Continuum., 291-296

²¹ Usp. Aljinović, R; Novaković, M. Kad je strip bio mlad: prilozi za povijest hrvatskog stripa. Zagreb : Stripforum, 2012. 235 str. : ilustr. ; 31 cm

Hrvatskoj započeo je kao svojevrsan „roman u slikama“, tako su ga barem nazivali. Prvi strip koji je u Hrvatskoj nastao bio je „Vjerenica mača“ koji je nacrtao maloprije spomenuti Andrija Maurović po scenariju Krešimira Kovačića, 1935. godine. Nadalje, od godine 1950. do 1952. dominirala su braća Neugebauer, koji su uspjeli nadmašiti neke američke gigante. Godine 1950. oko zagrebačkog humorističnog lista Kerempuh javlja se grupa autora. Neka od bitnijih imena u ovoj priči, osim braće Neugebauer, bila su Vladimir Delač, Ismet Voljevica, Oto Reisinger, Ivica Bednjanec i Jules Radilović i oni čine "drugu generaciju" autora stripa u Hrvatskoj. Godine 1954. pojavljuje se najznačajniji strip u Hrvatskoj, a to je Plavi vjesnik. „Treću generaciju“ autora stripa nazivaju „Novi kvadrat“, a okuplja se 1977. godine. Imena koja su tu generaciju činila ona su poput Mirka Ilića, Krešimira Zimonića, Igora Kordeja, Radovana Devlića, Ninoslava Kunca, Joška Marušića, Krešimira Skorzeta, Nikole Konstadinovića, Ivice Puljaka i Emira Mešića.²² Pred kraj 1979. godine prestaju djelovati, a iza njih ostaju stripovi poput „Deja Vu“ Kordeja i Ilića, „Košmari jednog građanina koji nije platio porez“ Ninoslava Kunca te „Anno domini“ od Radovana Devlića. Nadalje, godine 1982. na stranicama vinkovačkog Omladinskog lista, Dubravko Mataković objavljuje svoj prvi strip Crvenkapicu. Njegov smisao za crni humor postaje uspješan pa puni razne listove, danas portale i u novinama crta ilustracije. Međutim, bez obzira na sve ove spomenute autore, u Domovinskom ratu počinje nepovoljno razdoblje za strip. Svi su uglavnom svoj uspjeh ostvarivali u inozemstvu, a nešto malo objavljivala je Slobodna Dalmacija.²³ No, nije nimalo upitno da je strip u tom vremenu ostavio snažan trag. Hrvatski strip, kada se radi o interpretaciji rata, održava mainstream sliku. Na početku 90-ih tematika stripova doticala se ratne svakodnevice i hrvatske povijesti. Neki od junaka tzv. ratnog stripa bili su Dalmoš, Padobranac, Divljak, Nada, Marko, Hrvoje Horvat, Škombra, Bare, Žutokljunac i Pjer. Svi ti junaci bore se za hrvatsku zemlju, a neki od njih pripadnici su zboru narodne garde. U „Seobi Hrvata“ domovina je prikazana kao najveća vrijednost hrvatskog naroda. Međutim, to se mijenja kada knez Radoslav odlučuje „otići na put i boriti se sa zmajevima i hudbama kako bi Hrvatskoj našao novu domovinu“. Osim njega, ideju o boljoj Hrvatskoj imao je i Hrvoje Horvat. On je u svom stripu „Superhrvoje“ osvijetlio svoje nadljudske osobine i u njemu tvrdi „Ja sad točno znam svoj zadatak... moram osloboditi zemlju od ovih strašila... ja to i mogu i moram napraviti... jer ja nisam više običan čovjek... ja sam SUPERHRVOJE“. Tako stvara priču o „najvećoj hrvatskoj legendi“, koja objašnjava misterij kamenovanja četničkih tenkova. Listeš Ercegovac, 1992. godine priču opisuje „U četničkom se napadu ranjenom Hrvoju ukazuje hrvatski pletar u kamenom reljefu u

²² Usp. Isto

²³ Usp. Isto

čemu on prepoznaje "snažan telepatički poziv koji kao da šapuće njegovo ime". Ukazuje mu se i kameni čovječuljak, čuvar tajne kamena, koji je na njega čekao devet stotina godina. Prihativši ono za što je predodređen, zbog čega su poginuli njegovi roditelji, sklanjajući ga od jugoslavenskih vlasti, Hrvoje postaje glavnim akterom "ključne stranice u povijesti njegove napaćene zemlje", jer on je čovjek koji čelik i željezo može pretvoriti u prah". Međutim, nije sa svim stripovima slučaj u kojem se događaju epski razmjeri, već su prisutni i oni koji su vođeni malim, ljudskim problemima. Obični ljudi tako svoju svakodnevicu mijenjaju onom ratnom, a njihove priče prepričane su u stripovima „Čistači“, „Mudraci“, „Vatreno pranje“ ili „Savjesti“. Junaci ovih stripova uspješni su u čišćenju grada od snajperista, oslobađanju sela i sličnim aktivnostima. Često priča spominje i slučajne junake, kao u „Vatrenom pranju“. Ovdje glavni junak Divljak neprijateljske položaje pri napadu na selo pokušava pogoditi perlicom rublja koja je puna eksploziva. U sljedećim trenucima, naprava se zaglavljuje, a jednom od boraca pozli. Dok on povraća po glavi zapovjednika neprijatelja, zadaje dvostruki udarac. Ovo je dobar primjer priče u kojoj se čitatelj može poistovjetiti s glavnim junakom. Naime, simpatičan junak, sa svojom slabošću čini običnog čovjeka, a običan čovjek, u ovom slučaju čitatelj u takvim situacijama se nalazi često u životu. Još jedna priča iz hrvatskog stripa s kojom se čitatelj može poistovjetiti, ona je iz „Savjesti“ i „Čistača“. Glavni likovi pokazuju dobre ljudske karakteristike, a razlikuje se od ostalih jer nema sretan završetak. Tako se čitatelj pronalazi jer prepoznaje i svoje životne situacije koje ne završavaju uvijek kako je planirao. Analizirane stripove tako je moguće podijeliti u tri skupine. Prva podrazumijeva one kojima su uzor superjunaci (knez Radoslav i Superhrvoje), a junaci idu za svojim ciljem, neustrašivi su i uporni u ostvarivanju istih. Druga skupina podrazumijeva „antijunake“, koji su u suočavanju s ratnim neprilikama pomalo drugačiji od običnih ljudi, simpatični su, ležerni i imaju sreće. Treća skupina šalje čitatelju posebne poruke koje podrazumijevaju žrtvovanje kako bi se spasili nevini i kako bi naposljetku došlo do konačnog kraja rata.²⁴ Kao u svakoj životnoj priči i ovdje postoji druga strana. Naime, za vrijeme rata, usporedno sa stvaranjem slike pravednog hrvatskog ratnika, stvara se i slika neprijatelja. Naravno, prva odrednica je fizički izgled koji se od onih „dobrih junaka“ uvijek razlikuje. U Superhrvoju neprijatelji su prikazani u likovima Hromog Dabe, agenta JNA u Njemačkoj, Jove, konobara u jednom restoranu u Ulmu, generala Kašikara i pripadnika četničke vojske. Jedino se Hrvoja boje, a dok njega nema oni ubijaju i vrše teror nad slabijima od sebe i usput se naslađuju.²⁵ Sve u svemu, vidljivo je kako je u Hrvatskoj strip ostavio veliki trag za vrijeme Domovinskog rata. Nepovoljna

²⁴ Usp. Matošević, Andrea. Hrvatski strip 1990-ih: Etnološki aspekti. // Etnol. trib. 27-28, Vol. 34/35, 2004./2005., str. 77-89

²⁵ Usp. Isto

je u cijeloj situaciji činjenica da su veliki stripski autori za vrijeme rata otišli iz Hrvatske. Odlazi Darko Macan, Edvin Biuković, Goran Sudžuka i Esad Ribić. Svojim odlaskom u SAD oni obogaćuju strane stripove i tako njihovim superjunacima pišu priče i crtaju ilustracije. Od spomenutih, najtalentiraniji je Edvin Biuković koji je, bez obzira što je imao kratku karijeru, nagrađivan nekoliko puta. Godine 1992. kao najbolji mladi autor na vinkovačkom Salonu stripa, a 1995. je u SAD-u dobio nagradu „Russ Manning“ kao "crtič koji najviše obećava."²⁶ Što se hrvatskih stripova danas tiče, ne može se puno toga spomenuti. Deveta umjetnost kakvu čitatelji poznaju polagano blijedi, ali i dobiva svoje nove poboljšane oblike koji će biti spomenuti u narednim poglavljima i istraživanju. Još je bitno istaknuti časopis „Q“ vođen od strane Darka Macana. Časopis je nosio opis „magazin za strip i mazohizam“, a u njemu je Macan donosio svoje viđenje stripa i preporuke te prikaze. Nažalost, časopis je ugašen.²⁷

²⁶ Usp. Isto

²⁷ Moj strip. URL: <http://www.mojstrip.com/autori/darko-macan> (03.07.2017.)

3. Strip u knjižnici

Knjižnica na svojim policama na posudbu daje kvalitetne zbirke stripova i daje korisniku širok spektar tema i žanrova. Grafički romani su u američkim knjižnicama uglavnom traženi i dobro ih je imati.²⁸ No, stripovi isto tako imaju mnogo čitatelja. Christine Pyles progovara o iskustvu korisnika Lee County knjižnice. U toj knjižnici ukazuje se na 5 skupina korisnika koji se mogu smatrati čitateljima stripa. Djeca, tinejdžeri, tinejdžerke, odrasli muškarci i odrasle žene²⁹. Dob čitatelja koju ističe, ona je od 18 do 30 godina. Osim ovog, Christine Pyles u obzir uzima i istraživanje „The value of comic books to adult readers“ provedeno od strane Sarah Ziolkowski i Vivian Howard, Koje zaključuje kako većina obožavatelja stripa počinje čitati stripove s 8 i pol godina. Do objave stripa „Maus“ autora Arta Spieglemana, 1986. godine knjižnice smatraju kako im stripovi ne trebaju biti dio građe jer nisu knjige u pravom smislu te riječi.³⁰ Prema Lavinu, razvoj čitalačkih navika i privlačenje mladih razlozi su zbog kojih stripovi trebaju biti na policama knjižnica. Činjenica je da stripovi imaju specifičan meki uvez i zbog toga su kratkog vijeka, ali to nikako ne smanjuje njihovu vrijednost. Strip je bitan književni oblik i iz tog razloga se itekako mora pronaći na policama svake knjižnice.

3.1. Izgradnja, organizacija i upravljanje zbirkama

Zbirke su različite i promjenjive, a procjenjuju se s obzirom na svoju veličinu i vrstu građe. Izgradnja zbirki stripova sama po sebi je specifična. Odmah na početku, bitno je procijeniti vrijednost građe za ciljanu skupinu korisnika i biti kroz cijeli proces svjestan ograničenja budžeta. Kada se razmišlja o stvaranju zbirke bitno je riješiti osnovna pitanja koja se javljaju pri izgradnji. Prema N. Goldsmithu potrebno je utvrditi za koju se skupinu korisnika izgrađuje zbirka, što se može postići s budžetom, treba li doraditi politiku vezanu za izgradnju zbirke stripova te je li zbirka kompetentna za daljnju izgradnju.³¹ Prema Lavinu, posebna pozornost u knjižnici treba se obratiti na popularnost, prikladnost, preporučenu dob korisnika, žanr, kvalitetu radnje, umjetničku kvalitetu i stil, reputaciju ilustratora i autora teksta, nagrade i priznanja te format same jedinice građe.³² Paul Griffith detaljnije se bavi umjetničkim dojmom pa tako navodi točnost sadržaja,

²⁸ The National Coalition Against Censorship; The American Library Association; The Comic Book Legal Defense Fund. *Graphic novels: suggestions for librarians.* // CBLDF, 2006. URL: <http://cbldf.org/graphic-novels-suggestions-for-librarians/> (03.07.2017.)

²⁹ Usp. Pyles, Christine. *It's no joke : comics and collection development* URL: <http://publiclibrariesonline.org/2013/02/its-no-joke-comics-and-collectiondevelopment/> (03.07.2017.)

³⁰ Usp. Isto0

³¹ Usp. Goldsmith, Francisca. *Graphic novels now: building, managing, and marketing a dynamic collection.* Chicago: American Library Association, 2005. Str. 27-28.

³² Usp. Lavin, Michael R. *Comic books and graphic novels for libraries : what to buy* // *Serials review* 24, 2 (1998).

jezik, rječnik, paletu boja i slično kao bitnu odrednicu odabira stripova.³³ Kada se radi o održavanju, izgradnji, organizaciji i kupnji zbirke stripova, princip je isti kao kod izgradnje zbirke periodike jer i stripovi izlaze u nastavcima pa su tako serijske publikacije. Knjižničari stripove nabavljaju putem lokalnih trgovina, izravne pretplate, agencija za nabavu i opće maloprodaje. Knjižničari koji imaju iskustva preporučuju suradnju s lokalnim prodavačima trgovina stripova kao sigurnu metodu. Razloga je puno, a jedan od je to što lokalni prodavači održavaju dovoljnu zalihu i potražnju od nekoliko godina. U odabiru građe knjižničarima pomažu mnogi izvori. Kako bi procijenili koji su stripovi najbolji za nabavu, knjižnice prate tjedne novine Comics Buyer's Guide ili WizardWorld, prije poznat kao Wizard: The Guide to Comics. Osim njih knjižničari se pouzdaju i u Publishers Weekly, Library Journal i Book list. Navedene publikacije daju informacije poput novih tema iz područja, rasprave o povijesti stripa, nadolazećim događajima i svemu ostalom što bi knjižnicama bilo zanimljivo. Knjižničari osim navedenog koriste i razne mrežne izvore kao što su Artbomb, Grovel, Ninth Art i sl. Publikacije izdavača i distributera stripova i grafičkih romana, preporuke dobavljača te lokalni trgovci koji rade s istim korisnicima koje knjižnica želi kao ciljanu korisničku skupinu svoje zbirke, tri su izvora koja Goldsmith navodi kao odrednice kod odabira građe prema komercijalnim izvorima. Naravno, pri samom odabiru treba uzeti u obzir i zahtjeve korisnika, interes knjižničara, potrebe zajednice te treba pratiti nagrađivane naslove i zadovoljiti ciljanu skupinu korisnika. Što se Hrvatske tiče, korisna web stranica je stripovi.com, koja se osvrće na radnju i kvalitetu stripova, autora, scenarija i ostalih bitnih odrednica. Osvrte pišu poznati ljubitelji stripa. Prednost je i činjenica da čitatelji mogu davati svoje ocjene u komentaru pa knjižničari mogu vidjeti interese korisnika. Zbirke stripova uglavnom se pohranjuju na 3B način, odnosno na bags, boards i boxes. Vrijedni stripovi tako se spremaju u plastične vrećice da se zaštite od vlage, oštećenja i insekata, a ponekad se stavlja karton između stripova čiji je uvez mekši. Osim toga, građa se sprema u bezkiselinske kutije. Puno je načina na koje se stripovi svrstavaju na police knjižnice. Stripovi se tako mogu slagati s tradicionalnim, tiskanim materijalima u slučaju da knjižnica ne posjeduje velik broj stripova. Naravno, u ovom slučaju se stavlja na vidljivo mjesto kako bi korisnici bili upoznati s postojanjem zbirke stripova. Kada se pohranjuju posebno, razni su načini pohrane. Tako se mogu slagati po kategoriji, zajedno pod jednim klasifikacijskim brojem, s negrafičkim materijalima ili u prostoru namijenjenom samo za stripove. Knjižnice najveće dileme imaju u smještanju i katalogiziranju „priča u slikama“. U Hrvatskoj se koristi UDK (Univerzalna Decimalna

³³Usp. Desrochers, Christopher. Comics and graphic novels, 28.3.2014. URL: <https://prezi.com/pi5z7plltf3/comics-and-graphic-novels/> (03.07.2017.) Cit. prema Paula E. Graphic novels in the secondary classroom and school libraries // Journal of adolescent and adult literacy 54, 3 (2010) str. 181-189.

Klasifikacija), a osim nje može se koristiti i DDC (Deweyeva decimalna klasifikacija). Obje sheme su opće i imaju hijerarhijski raspored. Kod UDK-a strip je smješten pod skupinu 7 koja se odnosi na umjetnost, rekreaciju, zabavu i sport, 74 je crtanje, dizajn, primjenjene umjetnosti i umjetnički obrti, a sama oznaka za strip, karikature te satirične i duhovite crteže je 741.5. Kod DDC-a stripovi se smještaju u skupinu 7, odnosno umjetnost i rekreaciju, 74 je grafička umjetnost i dekorativna umjetnost, 741 crteži, a sama oznaka za strip je 741.5. Klasifikacije su slične, pa tako imaju i isti problem. Premalo su specifične. Tako će svaki strip biti svrstan pod istim brojem, bez obzira na medij. Međutim, postoje i razni alternativni načini. Bitno je spomenuti StashMyComics.com koji preporučuje Ellysse Kroski, autorica koja se u svojim radovima bavi pitanjima knjižničarske struke. Ona u svom članku spominje katalogiziranje neograničenog broja stripova, stvaranje popisa želja, uvoz i izvoz tablice s popisom pretraživanje unutar kolekcije, praćenje vrijednosti zbirke te stvaranje izvješća. Opisanom bazom identificiraju se i upitni naslovi, upoznaju se korisnici, kolekcionar stripova i ostali ljubitelji.³⁴ Problemi s kojima se knjižnica nosi prilikom izgradnje zbirke podrazumijevaju, a koje navodi Lavine su, prema njegovim riječima „ekstremne dimenzije, papirnate korice preko originalnih tvrdih korica, nekvalitetno lijepljenje stranica za hrbat koje rezultira preranim popuštanjem i gubitkom stranica, uski hrpti na koje se ne mogu stavljati nikakve oznake npr. signatura jer neće biti čitljiva i ostalo“.³⁵ Naravno, problemi mogu biti i kod osoblja koje se možda ne slaže u slaganju zbirke te zadovoljavanje potreba širokog opusa korisnika.³⁶ Što se Hrvatske tiče, nema stručnih radova s temom izgradnje zbirki stripova.³⁷ Tako uvijek preostaje primjer serijskih publikacija i romana, koji imaju sličnu klasifikaciju kao stripovi pa se prema tom primjeru knjižničari mogu voditi.³⁸

³⁴ Usp. Isto

³⁵ Usp. Lavin, Michael R. Comic books and graphic novels for libraries : what to buy // *Serials review* 24, 2 (1998).

³⁶ Kusić, Nikolina. *Izgradnja i upravljanje zbirkom stripova u narodnim knjižnicama*. Filozofski fakultet Zadar, 2015

³⁷ Usp. Isto

³⁸ Schneider Francis, Edward. *Evidence Based Library and Information Practice: A Survey of Graphic Novel Collection and Use in American Public Libraries*. 2014., str. 69

4. Zbirka stripova u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici u Osijeku: istraživanje

4.1 Cilj i svrha istraživanja

Cilj ovog istraživanja je svojevrsan i metaforičan ulazak u police Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku. Konkretno i detaljno će se proučiti police koje na sebi sadrže devetu umjetnost - stripove. Prvo istraživačko pitanje odnosit će se na broj stripova koje GISKO ima, drugo pitanje na vrste i žanrove koje sadrži te u kojem su formatu i iz kojeg vremenskog razdoblja. Ovdje će temelj biti podjela prema Serchayu, Lavinu te Alicie Holston. Nadalje, treće istraživačko pitanje bit će jezik koji je najzastupljeniji kada se radi o stripovima. Četvrto pitanje odnosit će se na naslove i autore koje knjižničari inače preporučuju kada ih korisnik traži za savjet. Osim toga, pokušat će se saznati informacije o posudbi. Tako će peto istraživačko pitanje odgovoriti posuđuju li se stripovi uopće i koliko, a šesto na naslove, žanrove i autore koji se posuđuju te traže li korisnici pomoć knjižničara pri samoj odluci o stripu kojeg žele posuditi. Na kraju, obradit će se i fizičke odrednice stripa. Obratit će se pozornost na održavanje zbirke stripova u odnosu na drugu građu. Dakle, sedmo istraživačko pitanje odnosit će se na razlikovanje stripova od druge građe, osmo na smještaj koji im najbolje odgovara, deveto kako ih knjižničari štite, deseto kako ih nabavljaju te što im predstavlja najveći problem. Jedanaesto istraživačko pitanje otkriti će način klasificiranja stripova. Ove odrednice, detaljno će se proučiti na odjelu za odrasle i odjelu za djecu. Nakon što se svaki odjel posebno obradi, u raspravi će se napraviti i usporedba ova dva odjela te će se prikazati prednosti i nedostaci prethodno navedenih rezultata. Osim toga, bit će spomenute i stvari koje su knjižničari naglasili kao promjenjive te njihovo osobno mišljenje o trenutnom stanju i opstanku devete umjetnosti na policama Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku. To će biti odgovor na dvanaesto istraživačko pitanje – što knjižničari misle i što bi promijenili kada se radi o stripovima na policama Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek.

4.2 Metodologija

Provedeno je korpusno istraživanje na zbirkama stripova Odjela za odrasle i Odjela za djecu Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku. Oba odjela imaju raznolike žanrove na policama. Odjel za odrasle sadrži nešto više stripova u svojoj zbirci od odjela za djecu. Na oba odjela mogu se pronaći serije, adaptacije, godišnjaci i specijalna izdanja. Grafičkih romana na odjelu za odrasle nema, odjel za djecu broji jedan primjerak. Uglavnom se radi o tvrdo ukoričenim stripovima. Zbirke jesu velike, ali kroz istraživanje će postati poznato da bi itekako mogle biti veće te će biti

prikazani faktori koji na to utječu. Sve informacije saznale su se kombinacijom korpusnog istraživanja i slobodnog intervjua. Korpusni dio podrazumijevao je odlazak autorice u prostorije Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek te pregled stripova i njihovog smještaja na police knjižnice. Slobodni intervju podrazumijevao je ispitivanje korisničkih navika, pitanja i izazova izgradnje, čuvanja i zaštite fonda, a sve to u razgovoru s knjižničarima. Razgovor se vodio sa knjižničarima na odjelu za odrasle koji rade na posudbi i zaduženi su za korisnike. Najkonkretnije informacije i odgovore dao je knjižničar Stjepan Zlatić, koji se bavi zbirkom stripova i stručnjak je na tom području. Na dječjem odjelu na pitanja je odgovarala knjižničarka Melita Nadj, koja radi na posudbi, bavi se svim zbirkama na dječjem odjelu, uključujući i stripove. Ono što je bitno naglasiti jest da je velika stručnjakinja za djecu i da je stručnjakinja kada se radi o preporuci naslova. Razgovor s knjižničarima oba odjela bio je iscrpan, slobodnijeg tipa i detaljno su proučena istraživačka pitanja koja su spomenuta u prethodnom poglavlju. Isto tako, stvoren je temelj za daljnja istraživanja koja mogu uključivati anketiranje korisnika knjižnice, tj. korisnika zbirke stripova, čime bi se dobile informacije o navikama i zadovoljstvu korisnika zbirkom, a to bi uključivalo i provedbu dubinskog intervjua knjižničara, kako onih s posudbenog odjela, tako i onih s odjela nabave i odjela katalogizacije, čime bi se mogli ispitati izazovi i pitanja s kojima se struka susreće pri izgradnji, održavanju i čuvanju zbirke stripova u GISKO-u. Prije samih rezultata, bitno je naglasiti da knjižničari nisu imali točne brojke i odgovore na sva pitanja, ali su na njih odgovorili okvirno, sa znanjem i iskustvom kojeg su dosada stekli.

4.3 Rezultati

Prije nego što se svaki odjel zasebno obradi, istaknut će se stvari koje su im isključivo zajedničke i kojima su povezani. Dakle, knjižničari nemaju točnu brojku koliko stripova ima na odjelu za djecu, a koliko na odjelu za odrasle, ali postoji konačna brojka koja ubraja studijski odjel, odnosno čitaonicu i ogranke. Ta brojka iznosi 2068 stripova. Isto tako, ističu kako ta brojka sadrži i knjige o stripovima, kao što su povijest, biografije autora i slično, pa je okvirna informacija da stripova u pravom smislu riječi, pod definicijom koju nose ima oko 1000. Nažalost, ne postoji točna informacija o podjeli tih stripova na odjele. Nadalje, ni na odjelu za odrasle, a ni onom dječjem nisu imali točne informacije o broju kada se radi o posebnoj podjeli stripova, ali su s druge strane donijeli odgovore o onom što se najviše posuđuje i što je najzastupljenije. Zbirke dijele po odjelima i ograncima pa se tako glavne zbirke nalaze na odjelu za odrasle, djecu i nešto u studijskoj čitaonici. Naravno, na svakom odjelu mišljenja i interesi su podijeljeni.

4.3.1 Odjel za odrasle

Odjel za odrasle u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, poprilično je velik i može se pohvaliti velikim brojem i raznolikom građom na svojim policama. Korisnici ovog odjela su svi koji su prešli dob od 14 godina. Knjižnica osim velikog broja raznolike građe, broji i veliki broj korisnika, no kako je knjižničar koji radi na posudbi i zbirci stripova u razgovoru spomenuo „uvijek to može puno bolje“. Stripovi su uglavnom specifična građa. Prethodno je istaknuto koliko GISKO stripova posjeduje, ali je svaki strip za sebe, naravno posebna priča. Prije konkretnih činjenica, bitno je naglasiti da odjel za odrasle broji oko 550 stripova. Naravno, kao što je prethodno spomenuto, radi se o okvirnoj informaciji, budući da točnog broja u programu knjižnice nema. Odjel za odrasle stripove tretira kao i svu ostalu građu. Ono s čim treba početi, način je nabave. Ova knjižnica stripove uglavnom nabavlja putem obveznog primjerka, kupnje ili donacije. Obvezni primjerak podrazumijeva 9 primjeraka na razini države, a Osijek, odnosno, osječka knjižnica dobije jedan primjerak svakog stripa. Imaju puno donacija, ali im prepreku predstavlja činjenica da neki stripovi nisu u dobrom stanju. S tim se dolazi do pitanja oblika građe. Naime, knjižničari kažu kako uglavnom nabavljaju tvrdo ukoričene stripove jer su oni kvalitetniji i duže traju. Njih nabavljaju uglavnom kupnjom, a ističu kako je nabava takve vrste stripova ipak nešto skuplja i da se tu susreću s vječnim problemom financiranja. Ipak, oni bi radije strip platili više, a da traje duže, nego da kupe neki s mekim koricama pa se brzo i raspadne. Čak štoviše, ističu kako na policama uopće ne posjeduju stripove s mekim koricama. Ako u skladištu i posjeduju takve, uglavnom ih zaštite posebnim celofanom kako se ne bi pohabali ili uništili. Ne slijede pravilo 3B (bags, boards, boxes) spomenuto u prethodnim poglavljima, jer za tim nema potrebe. Budući da su tvrdo ukoričeni, stripovima čak nije potrebna ni pregrada koja bi se nalazila između svakog stripa zasebno, jer su kvalitetni. Tako su smješteni na police kao i sva ostala građa koju knjižnica posjeduje. Što se smještaja na police tiče, koriste UDK klasifikaciju. Problem s kojim se u ovoj priči susreću, odnosi se na dimenzije stripova, koje su prevelike, pa ih je često problem smjestiti na police. Taj problem rješavaju tako da ih polegnu na drugačiji način, onaj koji funkcionira, ali u pravilu, puno bi bolje bilo, po njihovom mišljenju, da stripovi dolaze u manjim dimenzijama. Svi su uglavnom na hrvatskom jeziku i posjeduju te u nabavi uvijek traže stripove koji su iz samog kraja 90-ih godina pa nadalje. Ističu kako starije stripove uglavnom ne posjeduju, a ako ih i posjeduju, jako ih je malo. Dakle, kada bi se u obzir uzela podjela Alicie Holston, radi se o stripovima iz modernog doba. Osim ove podjele, prethodno su spomenute i one prema formatu i žanru. Lavine spominje kriminalističke i ratne stripove, znanstvenu fantastiku, humor i satiru, cartoon stripove, alternativne, poučne, životne priče i superheroje i heroine. U GISKO-u, nažalost

nema točne brojke koliko od kojeg žanra posjeduju stripova, ali ističu kako knjižnica na policama ima od svakog spomenutog žanra ponešto te da su ljubitelji stripova, žanrovima koje knjižnica posjeduje uglavnom zadovoljni. Od formata većinom posjeduju serije, adaptacije, godišnjake i specijalna izdanja. Grafičkih romana, na odjelu za odrasle, nema. Kada se radi o posudbi, beletristiku ističu kao građu koja se najviše posuđuje cjelokupno, a kada je riječ o stripovima posudba je dobra, ali bi itekako mogla i trebala biti veća. Točnu statistiku posudbe, nažalost, ne posjeduju. Rade u takvom programu, preko kojeg je moguće samo vidjeti sveukupnu posudbu svih vrsta građe. Okvirni broj koji oni ističu je oko 50 stripova tjedno. Na pitanje o čitateljima i njihovoj dobi, nema nekog pravila. U prethodnim poglavljima spomenuto je kako su strip – čitači uglavnom dobi od 18 do 30 godina, međutim, ističu kako u GISKO-u to ipak nije tako. Naravno, imaju čitače te dobi, ali imaju više ljubitelja koji su prešli četrdesete. Ono što oni ističu, činjenica je da stariji ljudi, odnosno, roditelji i djedovi svoju ljubav prema stripu prenose na svoju djecu i unuke te da im se iz tog razloga stalno javljaju i mlađi ljubitelji stripova. Uglavnom su čitači muškarci. Nažalost, to je stereotip koji ljudi uglavnom ne vole čuti, ali u knjižnici ističu kako im tu i tamo neka djevojka ili žena dođe po stripove, ali da su to pretežito muškarci. Najčitanija su im uglavnom Fibrina izdanja. Ističu Sandmana, nadrealističan, filozofsko-alegorijski i bezvremensku priču o liku koji je "Kreirao jedinstveno uvjerljiv i interno dosljedan univerzum priče: potpuno ostvarenu kozmologiju s panteonom bića i božanskih nebića, nearistotelovski nadređeni pretkontinuum, sasvim novi politeizam, u sitoj mjeri upečatljiv i revizionistički. Gaiman je posvećen ugradnji svih tih podupirača u svoju proznu konstrukciju jer hoće da sigurno shvatimo od kakvog su izvanrednog granita sačinjeni njeni temelji."³⁹ Osim njega, ističu trilogiju Millenium, nastalu prema filmu i romanu švedskog pisca Stiega Larssona. Marvelovi stripovi se uglavnom ne posuđuju pretjerano, a Zagor i Allan Ford nisu toliko popularni kao što su nekad bili. Naravno, čitatelji se često oslanjaju i na preporuku samih knjižničara. U osječkoj knjižnici, knjižničari ističu kako uglavnom pitaju korisnike za žanr koji ih zanima pa da im prema tome pronalaze stripove. Što se žanra i formata tiče, potražnja korisnika je različita. Ipak, knjižničari ističu kako korisnici najviše preferiraju stripove koji su nastali prema nekom romanu ili filmu, dakle, svojevrsne adaptacije koje Serchay spominje u svojoj podjeli. Osim toga, skloni su kriminalističkim stripovima i znanstvenoj fantastici koje Lavine spominje u svojoj podjeli žanrova. Isto tako, knjižničari ističu kako vole preporučiti Crvenog Baruna knjižare Babilon, Andriju Maurovića koji je na svojevrsan način otac hrvatskog stripa, ali se i dalje vraćaju na ono da svaki korisnik ima interes za različit žanr i format, pa se

³⁹ Stripovi.com: Prozor u svijet stripova. URL: <http://www.stripovi.com/enciklopedija/strip/snd/sandman/> (06.07.2017.)

prema tome u preporukama i vode. Činjenica koja je pomalo iznenađujuća, vrijeme je u kojem korisnici posuđuju stripove. Ističu kako je posudba tijekom godišnjih odmora i praznika puno manja te da se uglavnom posuđuju tijekom godine. Njihova pretpostavka je da tu veliku ulogu igraju dimenzije koje su velike pa nisu praktične i bogatstvo sadržaja kojeg ima manje nego u beletristici.

Veličina zbirke	Oko 550 stripova
Način nabave	Obvezan primjerak, kupnja (uglavnom tvrdo ukoričeni stripovi), donacija
Oblik građe	Veći broj građe - tvrdo ukoričeni stripovi manji broj građe - meko ukoričeni stripovi
Zaštita građe	Ne provodi se (tvrdo ukoričeni stripovi), poseban omot, plastificiranje i skladištenje (meko ukoričeni stripovi)
Smještaj građe	Prema UDK klasifikaciji Fizički – police odmah na ulazu
Jezik građe	Uglavnom hrvatski
Žanrovska zastupljenost, format i razdoblje	Zastupljeni su većinom svi žanrovi prema važećim podjelama (Lavine, Holston, Serchay)
Čitači	U dobi preko četrdeset godina
Najčitaniji žanrovi, autori i naslovi	Stripovi nastali prema romanu ili prema filmu, kriminalistički i znanstveni stripovi, trilogija Millennium, Fibrina izdanja, Sandman
Pitanja/problemi	Smještaj građe na police (veličina, oblik), zaštita i posudba meko ukoričenih stripova

1.2 Grafički prikaz glavnih istraživačkih pitanja i odgovora – odjel za odrasle

4.3.2 Odjel za djecu

Korisnici odjela za djecu su dojenčad, predškolci, tinejdžeri do 13 godina, roditelji, učitelji, odgajatelji i svi kojima je građa na dječjem odjelu potrebna. Građa je raznolika, a poseban naglasak stavlja se na slikovnice. Naravno, posjeduju i veliki broj stripova, oko 400 primjeraka. Nabavljaju građu kupnjom, donacijama i obveznim primjerkom. Kod kupnje ističu kako često plate stripove više jer dobiju kvalitetnija izdanja, ona tvrdo ukoričena. Ne posjeduju stripove s mekim koricama jer smatraju kako se oni brže uništavaju te da djeca nisu uvijek pažljiva pa su im tvrde korice u svakom slučaju bolje rješenje. Nemaju neku posebnu zaštitu između stripova, ne slijede 3B (engl. bags, boards, boxes) pravilo, ali ako se slučajno dogodi da je neko izdanje stripa osjetljivije plastificiraju ga i spremaju u skladište. Stripovi se nalaze u posebnoj prostoriji, ali ističu kako nema neki poseban razlog za to već da je odjel napravljen tako, pa su odlučili da je najbolje da u toj prostoriji stoje stripovi. Otvorena je i korisnici imaju pristup kao i ostaloj građi te potiču korisnike da u prostoriji svakako pogledaju što ima. Klasificiraju pomoću UDK klasifikacije, a tretiraju stripove kao i ostalu građu koju posjeduju te nemaju pregrade između svakog stripa posebno. Nadalje, kada se radi o razdoblju, formatu i žanru, nemaju točne brojke koliko čega imaju. Međutim, knjižničarka ističe kako posjeduju novije stripove, iz modernog doba, s kraja devedesetih pa nadalje. Štoviše, ističe kako smatra da stariji stripovi ne bi ni bili čitani od strane djece. U zbirci posjeduju jedan grafički roman, pod naslovom „Izum Hugoa Cabreta“ Briana Selznicka, a osim njega ističu i serije, specijalna izdanja, godišnjake i adaptacije. Ponovljenih izdanja uopće nemaju. Od žanrova uistinu posjeduju sve koje Lavine u svojoj podjeli spominje, dakle, kriminalističke i ratne stripove, znanstvenu fantastiku, humor i satiru, *cartoon* stripove, alternativne, poučne, životne priče i superheroje i heroine. Posjeduju stripove isključivo na hrvatskom jeziku, strane uopće ne posjeduju. Knjižničarka ističe kako je za djecu jako bitno da građa bude na hrvatskom jeziku, čitljiva, jasna te da sadržaj uvijek bude povezan sa slikom kako bi djeca iz stripa što više naučila. Posebno su ponosni na opus građe koji posjeduju. Naime, sva hrvatska izdanja stripa dječji odjel ima, tako da djeca uvijek mogu pronaći nešto za sebe. Ako se slučajno dogodi da djeca pročitaju sve na odjelu, a takvih slučajeva je bilo, rješavaju to tako da djecu uz prethodnu najavu kolegama pošalju na odjel za odrasle s naglaskom na prikladnost građe, kako bi dodatno pripazili što će djeci točno dati za čitanje. Kada se već spominje prikladnost, bitno je istaknuti da je dječji odjel posebno osjetljiv. Bitno je da sva građa bude prikladna i na to knjižničari posebno paze. Međutim, uvijek se naše nešto neprikladno. Knjižničarka ističe „*Jeremiah*“ od Hermanna Huppena te „Tajnu povijesti“ od Carole Kordey. Stripovi su

uznemiravajući, sadrže puno nasilja i seksualne tematike što za djecu u određenoj dobi nikako nije prikladno. Posudba stripova uglavnom je najveća tijekom praznika. Knjižničarka kaže kako tijekom godine djeca uglavnom posuđuju lektiru pa da je poprilično jasno kako stripove posuđuju tijekom praznika jer imaju više slobodnog vremena. Što se tiče dobi čitatelja, najupornija su djeca od trećeg do šestog razreda, a njihova ljubav prema stripu uglavnom traje do sedmog razreda. Roditelji prenose svoju ljubav prema stripovima na djecu. Djeca uglavnom traže Marvelove stripove i zadržavaju ih junaci poput Supermana, Spidermana i Batmana. Garfield od Jima Davisa je isto tako tražen među djecom jer je adaptacija. Nastao je po filmu i to je uglavnom razlog zašto ga djeca posuđuju. Za predškolce specifičan je strip „*Angry birds*“ Jeffa Parkera, osobito nakon popularne igrice koju su djeca voljela igrati. Za niži uzrast je poznato da preferiraju Duricu Ivica Bednjanca i Borovnicu od Darka Macana. Ove stripove knjižničarke uglavnom i preporučuju, a isto tako ističu kako se uvijek nekako više zadrže na hrvatskim stripovima i njih promoviraju. Djeca stripove itekako čitaju. Knjižničarke nisu ipak htjele isticati neku brojku posudbe jer kažu da je to uistinu promjenjivo i iz tjedna u tjedan različito. Ono što posebno ide ovih dana jest Gregorov dnevnik, koji je poseban oblik stripa, nešto je novo, zanimljivo i djeca ga apsolutno obožavaju. Činjenica da je polica na kojoj stoje inače prazna, govori puno o samoj posudbi upravo tog svojevrsnog stripa. Ističu kako takvih svojevrsnih stripova imaju puno i da ih nabavljaju sve više jer je to među djecom jako popularno.

Veličina zbirke	Oko 400 stripova
Način nabave	Kupnja, donacije i obvezni primjerak (naglasak na tvrdo ukoričene stripove)
Oblik građe	Veći broj građe - tvrdo ukoričeni stripovi manji broj građe - meko ukoričeni stripovi
Zaštita građe	Ne provodi se (tvrdo ukoričeni stripovi), ako dođe do opasnosti: plastificiranje i skladištenje (meko ukoričeni stripovi)
Smještaj građe	Prema UDK klasifikaciji Fizički – uglavnom u posebnoj prostoriji
Jezik građe	Uglavnom hrvatski
Žanrovska zastupljenost	Zastupljeni su većinom svi žanrovi prema važećim podjelama stripovskih žanrova (Lavine, Holston, Serchay)
Korisnici	Djeca do sedmog razreda
Najčitaniji žanrovi, autori i naslovi	Superjunaci, Angry birds, Durica, Borovnica, Gregorov dnevnik, Marvelovi stripovi
Pitanja/problemi	Smještaj građe na police (veličina, oblik), zaštita i posudba meko ukoričenih stripova, sadržaji koji su neprimjereni pa imaju dodatne provjere

1.2 Grafički prikaz glavnih istraživačkih pitanja i odgovora – dječji odjel

4.3.3 Komparativna analiza rezultata

Što se zbirke stripova tiče, oba odjela, onaj za odrasle i onaj za djecu, jednako drže do nabave stripova. Zbirka je velika ali naravno da uvijek može bolje. Nabava, zaštita i klasifikacija obavljaju se na razini knjižnice pa je sasvim jasno da oba odjela to vrše na jednak način. Oba odjela kao problem kod nabave ističu financije. Zaštita je jednaka, a smještaj podrazumijeva isto, samo što dječji odjel, igrom slučaja, stripove drži u zasebnoj prostoriji. Tvrdo ukoričeni stripovi su prisutni na oba odjela, na hrvatskom su jeziku te onih mekih korica uopće nema, a ako ima, nalaze se u skladištu, ne na policama. Ljubav prema stripu koju odrasli prenose na djecu prisutna je na oba odjela. Žanrovi, format i razdoblje isto tako se puno ne razlikuju, ali, dječji odjel posjeduje grafički roman, što kod odjela za odrasle nije slučaj. Bitno je istaknuti kako su djeca ljubitelji Marvelovih stripova, a kod odraslih to nije slučaj. Vjeruje se da je to zbog činjenice da su odrasli

prerasli Marvelove superjunake te ipak traže nešto doraslije svojoj dobi. Kod odraslih je isto tako specifično da oni uglavnom znaju što traže. Knjižničari ističu da ako nisu sigurni što žele uglavnom krenu abecednim redom i pročitaju svaki od stripova. Kod djece to nije slučaj. Djeca uvijek trebaju pomoć knjižničara kako bi se uopće u građi snašli, a naposljetku, naravno, i pronašli nešto za sebe. Možda najbitnija razlika je razdoblje u kojem se posuđuje. Naime, na odjelu za odrasle stripovi su najtraženiji tijekom godine, a kod djece tijekom praznika. Dječji odjel se okreće i novim stvarima. Nabavljaju novije oblike stripova i tako privlače korisnike. No, jedno je u potpunosti sigurno, oba odjela rade na privlačenju korisnika, promoviraju strip i uvijek ga preporučuju te se nadaju boljoj posudbi istoga.

4.4 Rasprava

Bitno je istaknuti da je određene informacije bilo poprilično teško saznati. Naime, tijekom samog provođenja istraživanja, u suradnji s knjižnicom, vidljivo je da knjižničarima neke informacije nisu poznate. Najveći izazov predstavljaju programi u kojima rade, pa tako „Crolist“ koji koriste ne daje potrebne točne brojke te je u skladu s tim knjižničarima nepoznato koliko stripova točno imaju u fondu. To dakle znači da je nemoguće saznati kolike su zbirke, kojim točno žanrovima raspolažu te ono najbitnije, koliko se stripovi, na kraju krajeva posuđuju. Svakako bi u budućnosti bilo poželjno nabaviti bolje sustave praćenja, radi statistika koje bi knjižničari trebali provoditi te bi tako mogli saznati popularnost žanrova, što bi im uvelike pomoglo pri nabavi građe. Međutim, i dalje je sigurno da je deveta umjetnost dio fonda Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku. 1000 primjeraka, brojka je koja se na prvu čini jako velikom, međutim, u odnosu na drugi fond, to baš i nije tako. Oduvijek je poznato da su stripovi građa koja se čita u slobodno vrijeme. Da to jednostavno nije građa koja će se koristiti za znanstveni rad ili će biti dio neke obvezne literature. Kada se građa nabavlja, na prvo mjesto uglavnom se stavljaju drugi oblici kao što je lektirno gradivo, beletristika i slično. Međutim, kolika god brojka bila, GISKO se trudi obogatiti ju raznovrsnim žanrovima, autorima, formatima i naslovima. Žanrovi su uglavnom raznovrsni, ali problem je u broju primjeraka. Ako se slučajno više korisnika odluči za jedan žanr problem je strip pronaći za sve. Iz istraživanja se moglo vidjeti kako uglavnom najčitaniji naslovi odmah podrazumijevaju i najčitanije autore. Naravno, to kod djece i odraslih nikako ne može biti isto.

Odrasli traže ozbiljnije stripove, puno više poistovjećuju stripove sa životom i čitaju ih jer su uglavnom dugo ljubitelji stripa. Kod djece je ta ljubav tek u stvaranju. Oni trebaju pomoć knjižničara i rjeđe poistovjećuju stripove sa svojim životnim pričama, mada je i to moguće. Njima su stripovi zabava, a što je strip zabavniji to je veća mogućnost da će oni uistinu biti budući ljubitelji. Kod djece je još bitno istaknuti da je poželjno da čitaju što poučnije stripove. Kada se, recimo uzme u obzir Garfield, Angry birds ili 'pak superjunaci o kojima vole čitati, sve su to priče koje većinom imaju dobru poruku. Zato se pazi što djeca čitaju i je li prikladno, jer djeca najviše upijaju. Pozitivna je za djecu i činjenica da ih čitaju tijekom praznika jer je to naznaka da se ipak tijekom godine baziraju na ono što je bitno za školu. Kod odraslih, zaključak da tijekom praznika ne čitaju stripove, pomalo je iznenađujući. Ako se u obzir uzmu čitatelji koji su istinski ljubitelji, onda je ta činjenica poprilično začuđujuća. No, razlog zbog kojeg to čine, naposljetku je opravdan. Ono na što se još treba osvrnuti u rezultatima, podrazumijeva odnos prema stripskoj građi. Budući da knjižnica posjeduje tvrdokoričenu građu, pretjerana zaštita nije toliko bitna. Čak štoviše, bez obzira što je skuplja, ona osigurava dugotrajnost koja je jako zahvalna za knjižnice, jer podrazumijeva da ju korisnik ne može pohabati i uništiti. UDK klasifikacija korisnicima je dobro poznata. Baš iz tog razloga pronalazak stripova za korisnike puno je lakši. To što se stripove ne tretira posebno u odnosu na drugu građu možda na prvu zvuči negativno, ali po riječima knjižničara, opus građe nije toliki da bi se posebno tretirao. Baš zato ne zahtijeva posebnu pažnju, ali ipak, usprkos tome, knjižničari tretiraju strip na ispravan način. Kod odjela za odrasle pozitivno je što se stripovi nalaze odmah pri ulazu, pa tako odmah privuku poglede korisnika. Na dječjem odjelu posebna prostorija ipak možda nije najbolje rješenje. Ali, apsolutno u cijeloj situaciji izvlači činjenica da su knjižničari tu pa oni svojim preporukama potiču djecu na čitanje stripova. Čak štoviše, za vrijeme istraživanja autorica je primijetila interes koji je knjižničarka izazvala kod jednog dječaka koji se na kraju odlučio za „Robin Hooda“. Interes je uglavnom velik za adaptacije. I na dječjem i na odjelu za odrasle. Korisnici vole kada je strip napisan prema nekom filmu ili knjizi te im ga je tako lakše pratiti. Ono što posebno fascinira ljubav je prema stripovima koju roditelji prenose na djecu. Tako, bez obzira što broj posudbe još uvijek nije obećavajući, ima nade da će se stvari poboljšati. Do tada, na knjižničarima je da daju što bolje preporuke, privlače korisnike i obrate im pažnju na devetu umjetnost.

5. Zaključak

Gino Frezza u "La macchina del mito tra film e fumetti" kaže kako "Strip funkcionira kao zrcalo koje upija, reflektira, prevodi i iznevjeri svjetlo koje dolazi od onoga što ga najviše privlači: kino, televizija te popularna književnost. Stripovi su veliki prevoditelji i indikatori imaginarnog, njegovih fragmenata, rubova i globalnih promjena. Stoga nije teško zaključiti da su dinamički procesi stripa usko vezani za promjene u "srodnim" sustavima u univerzumu medija, te da njegove teme i načini na koje ih prenosi proizlaze iz ponovnog pisanja ili crtanja, probavljanja ili odbijanja onih tema i informacija koje se pojavljuju ili su čitljive između redaka u ostalim medijima".⁴⁰ Vidljivo je tako da je strip rezultat svega onog što je produkt drugih medija. Dok je drugih medija, bit će i stripa. Međutim, strip je u odnosu na te „druge medija“ ipak kreativniji i donosi svoju, potpuno drugačiju verziju priča. Deveta umjetnost postala je dio svakodnevice čitatelja, a ta svakodnevica najviše se ističe kod korisnika knjižnica. Upravo zato, bitno je da knjižnica posjeduje što veći broj stripova. Istraživanje je istaknulo neke od najvažnijih pitanja koja se bave izgradnjom i održavanjem zbirke. Kada se radi o održavanju zbirke, naglasak je na tome da se uvijek nabavljaju tvrdo ukoričeni stripovi. Takve stripove najlakše je održavati jer su čvršćeg materijala i njihova zaštita je u skladu s tim jednostavnija. Negativno je u tome naravno, što tvrdo ukoričeni stripovi puno više koštaju pa je tako teško nabaviti više primjeraka jednog naslova jer bi to prelazilo financijske resurse kojima GISKO raspolaže. Međutim, i dalje u ponudi imaju raznolike formate i žanrove. Upravo je tu vidljivo bogatstvo građe koje privlači korisnike. Svaki odjel sa sobom nosi i građu koja je nešto popularnija od druge. Ali, istovremeno donosi i građu koja ima potencijal da bude popularna i čiji potencijal uistinu zaslužuje šansu. Taj potencijal vidljiv je kod stripova. Pozitivna je činjenica da je dob čitatelja uistinu različita te da to rezultira činjenicom da su roditelji svojevrstni poticatelji i utječu na svoju djecu te im daju priliku da s njima zavole strip. Za vrijeme istraživanja, knjižničarka dječjeg odjela koja je odgovarala na pitanja rekla je „jedna majka je sa sinom imala problem jer nije volio čitati. Za praznike je posudila nekoliko stripova u nadi da će ga oni potaknuti. I uspjelo joj je. Stripovi su bili indikator, buđenje mašte i poticaj zbog kojeg je taj dječak danas redoviti posjetitelj knjižnice“. Podučavaju, zabavljaju i vode u neki potpuno drugi svijet. Dobar svijet. Jer, kako je Steve Fishler u Retaileru rekao "Uvijek sam se nekako pitao: Jesu li ovi normalni ljudi koji su zastranili, učinili to radi stripova? Ili su već bili čudni pa su ih zbog tog stripovi privukli?". Kako god, namijenjen je širokoj publici i nudi uistinu puno. Toliko da poražavajućeg broja ne bi smjelo biti. Kako u GISKO-u na dječjem i odraslom

⁴⁰ Matošević, Andrea. Hrvatski strip 1990-ih: Etnološki aspekti. // Etnol. trib. 27-28, Vol. 34/35, 2004./2005., str. 77

odjelu, tako i u svim hrvatskim knjižnicama. Jer ponekad, „bijeg u neki drugi svijet“ može itekako biti zabavno rješenje.

6. Literatura

1. Aljinović, R; Novaković, M. Kad je strip bio mlad: prilozi za povijest hrvatskog stripa. Zagreb : Stripforum, 2012. 235 str. : ilustr. ; 31 cm
2. Desrochers, Christopher. Comics and graphic novels, 28.3.2014. URL: <https://prezi.com/pi5z7plltf3/comics-and-graphic-novels/> (03.07.2017.) Cit. prema Paula E. Graphic novels in the secondary classroom and school libraries // Journal of adolescent and adult literacy 54, 3 (2010) str. 181-189.
3. Duncan, Randy; Smith, Matthew. The power of comics: History, Form, and Culture. New York: Continuum., 291-296
4. Goldsmith, Francisca. Graphic novels now: building, managing, and marketing a dynamic collection. Chicago: American Library Association, 2005. Str. 27-28.
5. Gržina, Hrvoje. Semiotička analiza mediju stripa svojstvenih vizualnih elemenata u Alanu Fordu Maxa Bunkera i Magnusa. Medijske studije, 2014.
6. Holston, Alicia. A librarian's guide to the history of graphic novels // Graphic novels and comics in libraries and archives : essays on readers, research, history and cataloging / Weiner, Robert G. Jefferson : McFarland, 2010. Str. 10-11
7. Kusić, Nikolina. Izgradnja i upravljanje zbirkom stripova u narodnim knjižnicama. Filozofski fakultet Zadar, 2015
8. Lavin, Michael R. Comic books and graphic novels for libraries : what to buy // Serials review 24, 2 (1998)
9. Matošević, Andrea. Hrvatski strip 1990-ih: Etnološki aspekti. // Etnol. trib. 27-28, Vol. 34/35, 2004./2005., str. 77-89
10. Moj strip. URL: <http://www.mojstrip.com/autori/darko-macan> (03.07.2017.)
11. Munitić, R. Strip, deveta umjetnost. Zagreb: Udruga za popularizaciju hrvatskoga stripa Art 9, 2010.
12. Prough, Jenifer. Marketing Japan: Manga as Japan's New Ambassador. Valparaiso University

13. Pyles, C. It's no joke: comics and collection development. // Public Libraries Online, November/December 2012.; URL: <http://publiclibrariesonline.org/2013/02/its-nojoke-comics-and-collection-development/> (05.07.2017.)
14. Sabin, Roger. Palgrave Studies in Comics and Graphic Novels. London: University of the Arts London
15. Serchay, David S. Comic book collectors: the serials librarians of the home // Serials Review 24, 1 (1998)
16. Schneider Francis, Edward. Evidence Based Library and Information Practice: A Survey of Graphic Novel Collection and Use in American Public Libraries. 2014
17. The National Coalition Against Censorship; The American Library Association; The Comic Book Legal Defense Fund. Graphic novels: suggestions for librarians. // CBLDF, 2006. URL: <http://cblfd.org/graphic-novels-suggestions-for-librarians/> (05.07.2017.)
18. Stripovi.com: Prozor u svijet stripova. URL: <http://www.stripovi.com/enciklopedija/strip/snd/sandman/> (06.07.2017.)

7. Prilozi

Pitanja u sklopu slobodnog intervjua postavljena knjižničarima na Odjelu za odrasle i Odjelu za djecu:

1. Koliko stripova u zbirci GISKO ima?
2. Koje vrste, žanrove, formate posjeduje i iz kojeg su razdoblja?
3. Na kojem jeziku su stripovi najzastupljeniji?
4. Preporuka knjižničara o autorima i naslovima – savjetovanje korisnika
5. Posuđuju li se stripovi uopće i koliko?
6. Koji se žanrovi, autori i naslovi najviše posuđuju?
7. Razlikovanje stripova od druge građe
8. Koji smještaj stripovima najbolje odgovara?
9. Kako se stripovi štite?
10. Kako knjižnica nabavlja stripove i koji su najveći problemi pri nabavi?
11. Način klasificiranja stripova
12. Osobno mišljenje knjižničara o stripovima na policama knjižnice